

**ПРОГРАМА ЗА
СОФФИЯ**

**VI_МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ
ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА
АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ
И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ**

Изменението на климата, състоянието на околната среда и уязвимостта към различни бедствия имат пряко въздействие върху икономическото и социалното развитие на хората. Това е особено осезаемо в големите градове, където обаче е съсредоточен и най-значимият потенциал за намиране и прилагане на различни решения за намаляване на негативния ефект върху човешкото здраве, икономиката и околната среда.

Постигането на значителен напредък и осъществяване на необходимите трансформации за едно по-устойчиво бъдеще изискват синхронизиране на политиките в областта на климата и енергията на европейско, национално и най-вече на местно равнище, както и тяхното успешно интегриране в секторните политики на всички нива. Единствено такъв интегриран подход на планиране и осъществяване на политиките, но и съчетан с интегриране на усилията на всички заинтересовани страни, би осигурил постигане на дългосрочните цели и амбиции на Европейския зелен пакт. Това от своя страна изисква ранно планиране на дългосрочни и целенасочени действия на всички нива и подобряване на сътрудничеството най-вече между националните и местни власти, бизнеса и научната общност. Европейският зелен пакт, бидейки новата стратегия за растеж на Европа, насочена към превръщането на съюза в модерна, ефективно използваща ресурсите и конкурентоспособна икономика с нулеви нетни емисии на парникови газове през 2050 г., изисква от всички нива на управление значителни усилия в периода 2021 – 2027 г.

Програма за София цели да подпомогне процеса на превръщане на климатичните и екологичните предизвикателства в нови възможности във всички области на общественото развитие. Това е и водещата позиция на национално равнище, заявена в Плана за възстановяване и устойчивост на Република България, който осигурява значителни ресурси за осъществяване на „зелена“ трансформация и извежда на преден план ролята на градовете в този процес.

От 2011 г. насам Столична община поема поредица от ангажименти и изпълнява координирани дейности за устойчиво енергийно развитие. Впоследствие общината стартира и своята политика за адаптация към негативните последици от климатичните промени чрез разработване на Стратегия за адаптация, в която се прави първата оценка на климатичните рискове за територията на СО. Текущите ангажименти на СО предвиждат до 2030 г. общината да намали емисиите си на парникови газове с 40% спрямо нивата от 2007 г. и да планира и осъществи дейности за адаптиране към климатичните промени. В подготовка за изпълнение на тази амбициозна цел, а и в съответствие с поетите ангажименти пред Глобалното споразумение на кметовете за климат и енергия през 2018 г., СО разработи План за действие за

устойчива енергия и климат 2021–2030 г. (ПДУЕК). Този план предлага качествено нов интегриран подход на планиране и отчитане на дейностите в областта на енергията и климата, като съвместява политиките на СО по отношение на ангажиментите към Глобалното споразумение на кметовете за климат и енергия за смекчаване на и адаптация към климатичните промени с изискванията на националното законодателство за повишаване на енергийната ефективност и насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива съгласно Закона за енергията от възобновяеми източници и Закона за енергийната ефективност. Предприетият процес на интегриране позволява разработването на цялостна и последователна логическа рамка, чрез която е осъществимо правилното балансиране и приоритизиране на конкретните дейности и проекти в тези основни направления, идентифицирането на взаимно допълващи се ефекти, природосъобразни решения и избягването на негативните ефекти при конфликт на мерките.

В настоящия документ отчитането на предизвикателствата пред СО, свързани с изменение на климата, е осъществено чрез синхронизиране на Програма за София и Плана за действие за устойчива енергия и климат 2021–2030 г. По този начин е обхваната както политиката на СО за смекчаване на климатичните промени, така и за адаптация към негативните последици от тях. Този процес на синхронизация е осъществен чрез обмен на изходни данни, съгласуваност на анализите и мерките на двата документа и поредица от експертни срещи на екипите, разработващи двата стратегически документа. В резултат на този процес е постигнато високо ниво на интеграция и Програма за София не съдържа отделна категория мерки за смекчаване на или адаптация към климатичните промени поради това, че по-голяма част от предложените в Плана за действие за устойчива енергия и климат мерки са интегрирани в Програма за София. Мерките за климата не са самостоятелно обособени, тъй като необходимостта за намаляване на парниковите газове и за планиране на мерки за адаптация са припознати във всички относими специфични цели на Програма за София. Най-отчетливо, но не само, това се вижда от планираните мерки, които в голяма степен допринасят за постигане на специфична цел 1 “По-чиста, здрава и разнообразна жизнена среда с интегриран природен капитал”, специфична цел 2 “Увеличена енергийна ефективност и локално производство на възобновяема енергия”, специфична цел 3 “Преход към кръгова икономика”, специфична цел 9 “Преход към по-устойчив и иновативен туризъм”, специфична цел 13 “Подобрена транспортна свързаност и по-устойчива мобилност” и специфична цел 14 “Повишаване качеството и ефективността на техническата инфраструктура и подобряване нивото на обслуженост”.

Интегрирането на мерките от Плана за действие за устойчива енергия и климат в Програма за София допринася за подпомагане на трансформацията на икономиката на територията на СО към по-устойчиво бъдеще в няколко основни насоки, с които се акцентира не само върху нисковъглеродното развитие, но и върху защитата на здравето и благосъстоянието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия. Тези основни насоки са следните:

- Снабдяване с чиста, достъпна и сигурна енергия.
- Мобилизиране на бизнеса за чиста и кръгова икономика.
- Изграждане и реновиране на сградите на СО по енергийно и ресурсно ефективен начин.
- Ускоряване на прехода към устойчива и интелигентна мобилност на територията на общината.
- Подкрепа и създаване на условия за постигане на нулево замърсяване и нетоксична околна среда в дългосрочен план.
- Създаване на предпоставки за здравословен и екологосъобразен живот на жителите и гостите на СО.
- Подкрепа за опазване и възстановяване на екосистемите и биологичното разнообразие, с фокус върху т. нар. зелени клинове на София.

Партньорствата между местната власт и бизнеса имат огромен потенциал за намаляване на емисиите на парникови газове и за изпълнение на мерки за адаптация към негативните последици от климатичните промени в по-голям мащаб, отколкото градът или отделните предприятия биха могли да постигнат сами. Това е отчетено и в Програма за София чрез планиране на мерки, които стимулират и предполагат обединяването на усилията на местната власт и частния сектор за подпомагане на системните промени с темповете и мащаба, от които се нуждаем, за да предотвратим най-тежките последици от изменението на климата. Частният сектор може да допълни усилията на СО, като осигури ноу-хау, иновативно мислене и енергия за осъществяване на трансформиращи проекти за действие в областта на климата на градско ниво.

Политики за смекчаване на климатичните промени в България се изпълняват от началото на 21 век на национално ниво с различна интензивност и ефективност, по различни механизми и може да се каже, че бизнесът в тази посока вече е въввлечен. освен чрез задължителната Европейска схема за търговия с емисии, която обхваща определени категории предприятия, но и чрез доброволните механизми, които макар с непостоянен характер стимулират също известна активност. На местно ниво, в политиките на СО, усилията за намаляване на парниковите газове се откриват най-вече

в областта на транспорта и стремежа за устойчива градска мобилност, както и по линия на енергийната ефективност и насърчаването в областта на възобновяемата енергия, произтичащи от изискванията на националното законодателство.

В аналитичната част на Плана за действие за устойчива енергия и климат е направен анализ на потенциала за намаляване на емисиите на парникови газове в секторите, които имат основно значение за генерираните емисии, а именно „Жилищни сгради“, „Промисленост и строителство“, „Сгради от третичен сектор“ и „Транспорт“. По данни за 2018 г. най-голямо намаление на емисиите е постигнато в сектор „Промисленост и строителство“ (39,1%), следван от сектор „Общински сгради“ (34,4%). Два са най-значимите сектори с увеличение на емисиите към 2018 г. – „Сгради от третичния сектор“ и „Транспорт“. При анализа за развитието на потреблението на енергия в секторите, обхванати от инвентаризацията на емисиите на парникови газове, се предлага в обхвата на усилията на СО за намаляване на емисиите да се включат и мерки в секторите „Отпадъци, включително отпадъчни води“ и „Външно обществено осветление“. Това е отчетено и при планиране на мерките в Програма за София.

Малко по-различно е отношението към адаптацията към негативните последици на климатичните промени. Но и тук СО предприема серия от последователни стъпки, които подкрепят осъществяването на редица основополагащи и допълнителни дейности за адаптация. Като част от процеса на разработване на Плана за действие за устойчива енергия и климат бе направена актуализация на оценката на рисковете от климатичните промени на територията на общината. Това е важна стъпка в процеса на планиране и реализиране на конкретни мерки за адаптация, която е отчетена и в Програма за София.

Политиките за адаптация изискват наличие на знание на местно ниво, включително прогнози за местния климат и рискове и разбиране на заинтересованите страни за справяне с уязвимостите въз основа на социални, културни, политически и икономически фактори. Но планираните мерки за адаптация гарантират достъп до основни услуги и безопасно жилище и намаляване на излагането на климатични рискове. Отчитането на оценката на рисковете за СО от Плана за действие за устойчива енергия и климат реално доведе до планиране на мерки в Програма за София, с които се цели:

- защита на здравето и безопасността на хората и инфраструктурата – това следва да бъде и катализатор за приемане на нови технологии, вкл. строителство

на сгради и инфраструктура, които са с ниски или почти нулеви емисии, но и адаптирани към очакваното бъдещо изменение на климата;

- екосистемна адаптация – зелена инфраструктура и използването на естествени системи за поглъщане на въглерод, както и за управление на водите и намаляване на ефекта на градския топлинен остров;
- стимулиране на партньорство с местни академични и научни институции, както и с бизнеса.;
- създаване на условия за алтернативен начин на придвижване и работа.

Адаптацията към климатичните промени е процес, при който се извършва постоянен анализ на потенциалните заплахи и последствия от настъпване на определени климатични опасности и предприемане на подходящи действия в две основни направления – от една страна за намаляване на уязвимостта в отделните сектори, и от друга, за ограничаване на негативното въздействие от тях. За намаляване на уязвимостта в отделните сектори се прилагат превантивни мерки, които да ограничат евентуалното негативно въздействие при настъпване на климатична опасност, и подготвителни мерки, благодарение на които общината да бъде готова за своевременна и правилна реакция при настъпване на климатичните опасности. Схема на процеса, свързан с адаптацията към климатичните промени, който е възприет в Плана за действие за устойчива енергия и климат, е представен на *Фигура 1*.

Фигура 1. Процес, свързан с адаптацията към климатичните промени, възприет в ПДУЕК 2021–2030 г. Източник: ПДУЕК 2021–2030 г.

Подборът на мерки по отношение на адаптацията към климатичните промени в Плана за действие за устойчива енергия и климат е направен въз основа на намаляване на уязвимостта в отделните сектори. Планирани са мерки за постигане на по-ниска степен на уязвимост към климатичните опасности в секторите с цел да се намали броя на високите климатични рискове, вследствие на което да има и по-малък брой случаи, при които въздействието на климатичните опасности ще доведе до значими щети. По същия начин са структурирани и дейностите в Стратегията на ЕС за адаптация към климатичните промени, където се акцентира върху дейности, свързани с превенция и подготовка по отношение на настъпването на негативни климатични събития.

С оглед на изискванията за финансиране чрез европейските фондове, най-вече чрез InvestEU, Механизъм за свързана Европа, Европейски фонд за регионално развитие и Кохезионен фонд, в процеса на разработване на Програма за София бяха приложени и следните три принципа:

- **Съответствие с Парижкото споразумение и климатичните цели на ЕС**, тоест отчитане на потенциала за намаляване на емисиите на парникови газове в съответствие с новите климатични цели на ЕС за 2030 г. и неутралността на климата до 2050 г., както и отчитане на необходимостта от адаптация към климатичните промени. Това касае и инфраструктурата с продължителност на живота след 2050 г., където следва да се вземе предвид експлоатацията, поддръжката и окончателното извеждане от експлоатация при условия на неутралност на климата и съображения за кръгова икономика, доколкото такива инициативи се предприемат в рамките на периода на действие на настоящата Програма за София.
- **Принципът „Енергийната ефективност е на първо място“**, който е дефиниран в член 2, параграф 18 от Регламент (ЕС) 2018/1999.
- **Принципът „Непричиняване на значителна вреда“**, който произтича от подхода на ЕС за устойчиво финансиране и заложен в Регламент (ЕС) 2020/852 (Регламент за таксономията).
- **Осигуряване на адекватно ниво на устойчивост и адаптивност към негативните въздействия на климатичните промени.**

Съобразно изискванията на законодателството, СО планира и осъществява дейности за намаляване на риска от наводнения, земетресения и ядрена или радиационна авария, трансграничен пренос на радиоактивни вещества и аварии с радиоактивни източници и

материали на своята територия. В процеса на разработване на Програма за София са отчетени действащите политики и стратегически документи в тази област, но предложените мерки, свързани с намаляване на риска от бедствия са с по-широк обхват, въпреки текущата липса на оценка на риска от различни видове бедствия на територията на Столична община.

Програма за София идентифицира набор от мерки за намаляване на риска от бедствия на територията на СО, които планира в изпълнение на специфична Цел 1 "По-чиста, здрава и разнообразна жизнена среда с интегриран природен капитал" във основа на следните четири подхода:

- Изготвеният анализ "Капацитет за справяне с бедствия и аварии" към Програма за София представлява отправна точка за планиране на допълнителни проучвания в потенциално критични точки на територията на общината, както и за повишаване на знанието за рискови зони, за които към момента няма специален начин на третиране по отношение на устройственото планиране и дългосрочното управление. Изводите от този анализ са и основата за формулирането на мерките за справяне с бедствията на територията на СО, които са допълнени и със следващите три подхода.
- Процесът на разработване на План за намаляване на риска от бедствия на СО, както и част Програма за оперативни дейности за 2021 г. за намаляване на риска от бедствия, също е синхронизиран между екипа на Софияплан и екипа на дирекция "Аварийна помощ и превенция" на СО.
- Оценката на рисковете от климатичните промени за територията на СО, която е представена в аналитичната част на Плана за действие за устойчива енергия и климат за периода 2021–2030 г., в голяма степен дава индикация и за риска от бедствия на територията на СО и съответно е взета предвид. Оттук произтичат и предлаганите мерки, свързани с намаляване на ефекта на градския топлинен остров.
- Оценката на риска от бедствия и аварии на национално ниво, която се изготви успоредно с Програма за София от екип на Световна банка, ангажиран с разработване на Национален профил на риска от бедствия на Република България в подкрепа на Министерство на вътрешните работи, също бе отчетена на етапа на формиране на мерки, тъй като в допълнение на оценката на рисковете от бедствия на национално ниво, екипът на Световната банка предложи и мерки за намаляване на тези рискове и щетите при възникване на бедствени ситуации.

Следва да се има предвид, че изготвянето на планираните проучвателни дейности в рамките на различни мерки на Програма за София, включително подробна оценка на

рисковете от бедствия на територията на СО, може да доведе до необходимостта от актуализиране или конкретизиране на нужди и проектни възможности, както за наводненията като най-често проявяващото се бедствие на територията на СО, така и за дейности, свързани с други рискове (например риска от горски и полски пожари в съответствие с риска от екстремни топлини на територията на СО). Голяма част от предложените мерки са в сферата на управлението на водните обекти, но има и мерки, свързани със сеизмичния риск, градския топлинен остров, подобряване на мониторинга на горите и превенцията от широкоплощни пожари и подобряване на мониторинга на околната среда по показатели, които имат отношение към изучаването, превенцията и действията на СО в отговор на възникнали ситуации с характер на бедствия. Мярката, която е свързана със сеизмичността, е насочена повече към създаване на специализирани изследвания с цел натрупване на знание за потенциално рисковите зони, в частност риск от настъпване на свлачище или земетресение. Мярката е ориентирана към оценката на подходящите и допустими действия в потенциално рисковите зони, но и към процеса по вземането на решения за действия по превенция от настъпването на бедствията свлачища или земетресения.

Работата в част "Капацитет за справяне с бедствия и аварии" към Програма за София показва категорично, че бедствията вече не следва да се класифицират само спрямо Закона за защита от бедствия, а по-скоро с оглед на преки и косвени последици, които едни неблагоприятни метеорологични условия могат да имат върху начина на живот на хора, животни и екосистеми. С оглед на това считаме, че при разработването на оценка на риск от бедствия и предвиждане на мерки, които да предотвратят или намалят тяхното въздействие, следва да се отчитат следните рискове: наводнения, земетресения, ядрени или радиационни аварии, трансграничен пренос на радиоактивни вещества и аварии с радиоактивни източници и материали, горски и полски пожари, екстремна топлина, интензивни валежи и бури.